

8. ROČNÍK, ČÍSLO 2/2018

FACTUM

ČTVRTLETNÍK MUZEA VYSOČINY JIHLAVA

Otevření nových expozic na hradě Roštejn

Počátkem letních prázdnin 2018 byla otevřena první z nově upravených návštěvnických tras...

pokračování na straně 14.

Kálma, kálma!

Prázdniny jsou tady a s nimi čas dovolených, institut určený k zasluženému odpočinku po časech vyčerpávajících. Což – s ohledem na rekonstrukci Roštejna a budování tamních nových expozic – „postihlo“ snad všechny pracovníky muzea.

Tak tedy konečně odpočinek! Umíme však dobře odpočívat? Zbavit se stresů, zapomenout na termíny a jiné děsy. Že je neznáte? Ale ano, vždyť i když mnozí máme svoji práci rádi a báječně nás naplňuje, přeci jen máme spoustu termínovaných povinností a neustále se musíme snažit sladit nejlepším způsobem život pracovní s tím rodinným.

Dovolená a odpočinek na ní je tedy velmi důležitý. Nejlépe bychom neměli nic dělat, nebo jen to, co prostě chceme. „Kálma, kálma“ říká s oblibou jeden náš norský kolega a myslí tím

klídek. Klídek bez emočních stresů. Prostě dokonalé uvolnění.

Na Kapverdských ostrovech je zase ústředním heslem „No stress!“. „Noustresovi“ oslící vás vítají již na letišti a provázejí vás, kam se hnete. Je to milé a potřebné.

Tak si ten odpočinek během léta užijte, třebaže ne na Kapverdách. Prostě kdekoli. Je to naprosto nezbytné, protože pokud máme dobře fungovat po zbytek roku, je třeba se uklidnit, pocítovat jen příjemné emoce, prostě vysadit z životního tempa. Když to neuděláme – časem si o to naše tělo řekne samo a někdy holt i dost nekompromisně.

Pavel Bezděčka

První představení Studia BEKANEŠŠ

Na závěr léta připravujeme do prostoru muzejních arkád výtvarnou výstavu s názvem *Studio BEKANEŠŠ – první představení*. Tento spolek vznikl v roce 2016 na výtvarném Sympoziu Střítež XIII., které každoročně pořádá třebičský výtvarník Zdeněk Šplíchal. Členy studia jsou výtvarníci – Petr Benda (*1968), Antonín Kanta (*1952), Milan Nestrojil (*1947), Zdeněk Šplíchal (*1948) a Miroslav Štěpánek (*1953). Někteří členové studovali výtvarnou tvorbu a prošli školením Školy výtvarného myšlení Igora Zhoře. Jsou členy Unie výtvarných umělců

ČR, Spolku výtvarných umělců Vysočiny (Nestrojil, Šplíchal), Klubu výtvarných umělců Horácka (Nestrojil, Šplíchal, Kanta, Štěpánek, Benda), Sdružení Q Brno (Kanta, Šplíchal, Štěpánek), Klubu konkretistů 3 (Kanta, Šplíchal, Štěpánek). Studio se snaží rozvíjet dobré tradice moderního umění a je zaměřeno na kresbu, malbu, grafiku, objekty, šperky, fotografii a experimentální tvorbu. Výstava bude přístupná od 17. srpna do 30. září 2018.

Pavel Bezděčka

Výstavy Lucemburské opráski a Archeologické výzkumy, objevy a nálezy na Telčsku

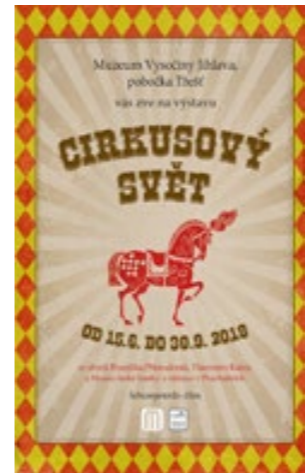
V jihlavském muzeu byly ve čtvrtek 28. června 2018 zahájeny společnou vernisáží dvě výstavy s archeologicko-historickou tematikou. První výstava s názvem *Lucemburské opráski* představuje atraktivní formou s použitím nespisovného jazyka a svérázných kreseb život a vládu šestice lucemburských panovníků, kteří vládli v Čechách ve 14. až 15. století. Putovní výstava, která původně vyjela z brány hradu Špilberk, vychází ze zábavného komiksu s názvem *Opráski sčeskí historje*. V jihlavském muzeu bude ke zhlédnutí do neděle 2. září 2018. Výstava *Archeologické*

výzkumy, objevy a nálezy na Telčsku navazuje na pravidelný dvouletý cyklus výstav prezentujících výsledky archeologického bádání na Vysočině, který byl po deseti letech ukončen v roce 2016. Na něj navazuje právě tato výstava zaměřená na telčský region. I nadále chceme pokračovat s pořádáním výstav s archeologickou tematikou a dvouletou periodicitou, které by se měly, na rozdíl od předchozí dekády, zaměřovat na určitou menší oblast. Výstava potrvá v muzejních prostorách do neděle 9. září 2018.

Aleš Hoch, David Zimola

Výstava Cirkusový svět

v cirkusové kapele na saxofon a na bicí. A dnes vyrábí věrné makety cirkusů tak, jak vypadají na stanovišti před představením.

Dějiny cirkusu se začínají psát začátkem 19. století. Lidoví loutkáři putovali českým venkovem se svými „pimprlaty“ a aby se odlišili od konkurence, do svých čísel zakomponovali rozličné novinky, například provazochodce či akrobata. Ve městech vystupovaly cirkusové společnosti z ciziny. Program měly bohatší – s krasojezdeckým číslem, krotitelem zvířat, klaunem, fakírem, kouzelníkem, silákem, žonglérem, komikem... Bez rozdílu však byli všichni závislí na počasí, přízni diváků a úřadů. A věčně na cestách.

Cirkusových muzeí je na světě jen pár a jedno z nich je v Prachaticích. Divadelní oddělení Národního muzea v Praze se systematicky zabývá kromě jiného i cirkusovou historií, a protože se cirkusová sbírka rozrostla, bylo možné otevřít toto jediné muzeum. *Klub přátel cirkusů a varieté* má bezmála čtyři desítky členů. Cirkus je pro tyto lidi „romantický ostrůvek uprostřed šedivého toku časů, který přičaruje zpět doby dětských snů“.

Jeden z jeho členů, velký nadšenec a fanoušek cirkusů žije v Třešti. František Přinesdomů má ve svém bytě malé cirkusové muzeum – plakáty z představení a fotografie cirkusů, které byly v Třešti, ale i těch, za kterými sám vycestoval, často i do zahraničí.

Druhý člen zmíněného spolku bydlí v nedaleké Jihlavě. Vlastimil Kašna hrával

Po válce byly rodinné cirkusy znárodněny a bývalí majitelé se stali státními zaměstnanci. Ani dnes to u cirkusu snadné není. Je na jakési křižovatce a proniká do něj stále víc divadlo. Spojení těchto dvou světů – cirkusového s divadelním se proto jeví jako nejpravděpodobnější forma další existence cirkusu. A cirkus je prý věčný, tak uvidíme.

Výstava *Cirkusový svět*, na kterou vás tímto do třeštského muzea srdečně zveme, čerpá ze sbírek Františka Přinesdomů, Vlastimila Kašny a prachatického cirkusového muzea. Zahájena byla 14. června a můžete se na ni přijít podívat až do konce září 2018.

Milina Matulová

Portréty z kavárny a odjinud, 2018

Pro Kavárnu Muzeum jsme již potřetí (2014, 2016, 2018) připravili výstavu kreseb kolektivitu profesionálních a amatérských výtvarníků, kteří se několik let (kromě prázdnin) scházejí ve čtvrteční podvečery v této kavárně, aby zde besedovali a kreslili portréty přítomných hostů. Kromě toho si pravidelně organizují plenéry v různých koutech Vysočiny a také v ZOO Jihlava. Výsledky nejnovější tvorby připravili jednotliví autoři do samostatných souborů takto: Jana Šimáčková – Portréty z kavárny, Petr Kolros – Portréty z kavárny, Alice Wai-

sserová – Portréty z lesa, Eva Horňáková – Z kavárny a odjinud, Eva Plachá – Obrázky ze ZOO a kavárny, Vladislava Škrhánková – Zátíší s květinami. Výstava je v Kavárně Muzeum přístupná od pondělí 9. července do neděle 19. srpna 2018.

Pavel Bezděčka

Tváře světa

Na prázdninové měsíce připravilo Muzeum Vysočiny Jihlava pro výstavní prostor muzejních arkád výstavu fotografií Michala Černého, jihlavského přírodovědce, cestovatele a fotografa. Autor je povoláním geolog. Díky tomu hodně cestuje a navštívil tak mnohé vzdálené a často i málo známé země. Kromě těchto služebních cest vyjíždí každoročně do světa i na vlastní pěst. Z každé cesty přiváží tisíce snímků krajin, tamní fauny, flóry a také místních obyvatel. Právě obyčejní lidé vzdálených zemí, jejich kultura, zvyky a všednodenní život ho zajímají čím dál víc. Na výstavě představí portréty lidí z patnácti zemí.

Výstava byla zahájena vernisáží ve středu 27. června 2018 v 17 hodin a potrvá do neděle 12. srpna 2018. Hudební doprovod na vernisáži zajistil Miroslav Eisenvort na didgeridoo.

Pavel Bezděčka

Ohlédnutí za několika etnografickými akcemi jihlavského muzea z poslední doby

ETNOGRAFICKÁ PŘEDNÁŠKA V RÁMCI NOCI KOSTELŮ

V letošním roce se uskutečnila v České republice, tak jako i v jiných evropských zemích, další Noc kostelů. Případla na 25. května a v České republice to byl již jubilejní 10. ročník. Pro návštěvníky byl všude připraven bohatý program, který mnohdy končil až v pozdních večerních hodinách. Jedním z míst brněnské diecéze, kde se Noc kostelů uskutečnila, byla i farnost Kostelec u Jihlavy. I když na účastníky čekaly zajímavé aktivity v podobě ochutnávky mešního vína, prohlídky hřbitova s výkladem nebo posezení ve farní zahradě s občerstvením, přesto si v hojném počtu se zájmem poslechli v kostele vystoupení chrámového sboru z Luk nad Jihlavou. Neméně pozorně poslouchali i přednášku PhDr. Dany Novákové, etnografky jihlavského muzea, na téma *Ze života předků v bývalém jihlavském jazykovém ostrově*. Pro obyvatele Kostelce, ať už starousedlíky nebo nově dosídlené, bylo toto téma zvoleno záměrně, neboť Kostelec byl hraniční obcí s převážnou většinou německého obyvatelstva. Vedlejší obec Dolní Cerekev již patřila k „českému“ Moravskému Horácku. K německému osídlení došlo počátkem 12. století v souvislosti s nalezištěm stříbrné rudy na Jihlavsku. Příchozí obyvatelstvo mělo svá specifika – kroj, zvyky, architekturu, kterým se zasluhuje věnovat pozornost. Vždyť soužití obou národností ovlivnilo Jihlavsko a část Havlíčkovobrodsko po mnoho století. Přednáška byla doprovázena bohatou fotografickou prezentací ze života obyvatel jihlavského jazykového ostrova.

PREZENTACE ŘEMESEL Z JIHLAVSKÉHO MUZEA V MĚSTSKÉM MUZEU V HRANICÍCH

V průběhu měsíce května 2018 se na jihlavské muzeum obrátilo Městské kulturní zařízení v Hranicích, jehož součástí je i Městské muzeum, o výpůjčku některých sbírkových předmětů pro jejich plánovanou výstavu. Ta nese název *Řemeslo má*

zlaté dno a jejím záměrem je seznámit návštěvníky s typickými řemesly, která se vyskytovala snad ve všech koutech naší země. Muzeum Vysočiny v Jihlavě mohlo do této výstavy přispět bohatým fondem, týkajícím se soukenictví, ševcovství nebo zajímavými modely starého zemědělského nářadí. Celkem bylo nakonec do Hranic zapůjčeno kolem 100 položek sbírek.

Ve středu 6. června předměty, včetně modelů zpracování textilu a malého tkalcovského stavu, odvezli jihlavští pracovníci do muzea v Hranicích, aby pomohli při instalaci. Jedním z exponátů, které byly zapůjčeny, byl totiž i velký funkční originální tkalcovský stav, datovaný letopočtem 1889, který stál doposud v bývalé expozici na hradě Roštejn, a jihlavští muzejníci jsou odborníci v jeho instalaci. Výstava v hranickém muzeu byla zahájena 14. června a potrvá do 9. září 2018.

ETNOGRAFIE JAKO SOUČÁST PROJEKTU ČESKO-RAKOUSKÉ PŘESHraniční SPOLUPRÁCE INTERREG I-KULT

Do připravovaného projektu přeshraniční spolupráce Česka a Rakouska v letech 2018–2020 je zapojen rovněž Kraj Vysočina. Část projektu je věnována etnografické části, která se dále větví na několik oblastí. Zastoupeny jsou regiony jižní Moravy, jižních Čech, Vysočiny a oblasti v Dolním a Horním Rakousku. Z poslední přípravné schůzky v muzeu ve Znojmě, která se konala 15. června 2018, vyplynuly tyto závěry:

Součástí projektu budou dvě velké výstavy. V Jihomoravském muzeu ve Znojmě budou zachyceny kroje, řemesla a rodinné zvyky z období 19. století do počátku 20. století. V Muzeu Jindřichohradecká v Jindřichově Hradci bude prezentováno především období posledních 70 let, a to kalendářní zvyky a obyčej. Z některých z nich budou pořízena krátká videa. Kraj Vysočina bude v projektu zajišťovat výzkum lidové stravy v regionech, v historii i současnosti. Výstupem, na základě dotazníkové akce i práce v terénu, bude popularizační kuchařka všech regionů a konference s workshopem k vaření regionálních pokrmů.

Další doplňkové aktivity v rámci projektu budou zajišťovat jednotlivá etnografická regionální pracoviště. Bude se jednat např. o katalogy k výstavám, interaktivní mapu současného betlémářství a řemesel, edukační programy, fotografickou soutěž apod.

V rámci svých možností se do příprav zapojí i Muzeum Vysočiny v Jihlavě. Vedle dotazníkové akce, spojené s výzkumem stravy a současné řemeslné a betlémářské tvorby, to budou i výpůjčky sbírkových předmětů, zejména specifického „pajerského“ kroje, řemesel nebo dříve věhlasného jihlavského betlémářství.

Dana Nováková

Geologická olympiáda

Krajské kolo *Geologické olympiády pro Kraj Vysočina* proběhlo opět v jihlavském muzeu. Tradičními pořadateli byla Česká geologická služba a Ústav geologických věd Masarykovy univerzity Brno; v našem kraji se na přípravě a realizaci akce mimo muzea podílel Národní geopark Vysočina.

Celkem 30 soutěžících – žáků a studentů – ve dvou věkových kategoriích překonávalo „nástrahy“ soutěže: otázky písemného testu a zejména 50 vzorků na poznávání důkladně prověřilo znalosti i schopnost logického uvažování. Díky spolupráci s kolegy z berounského muzea byli vysočinští studenti postave-

Muzejní a galerijní noc 2018

Do jihlavského muzea zavítalo v rámci *Muzejní a galerijní noci*, která se konala v pátek 8. června, přes tři sta návštěvníků. Měli možnost nejen zhlédnout výstavu kaktusů a sukulentů, komentované prohlídky výstav *Živá Amazonie a 100 let republiky – očekávání, naděje a skutečnost*, ale i recital Bohumily Sarnové s hudebním doprovodem syna Jakuba k výstavě malíře a grafika Františka Sarny.

Ďalší potěšila *Indiánská pohádka* a dospělí pak vystoupení předního hráče na andské flétny Vlada Urlicha. V podvečer se uskutečnila i zajímavá cestovatelská přednáška Ing. Alexandra Rollo s názvem *Rozmanitost peruánské Amazonie*.

Text a foto: Dana Oberreiterová

ni i před nelehké úkoly správně určit prvohorní zkameněliny barrandienu (a středočeské studenty recipročně „potrápily“ typické nerosty vysočinských pegmatitů a rudních žil).

Vítězem *Geologické olympiády pro Kraj Vysočina* se v kategorii mladších studentů stala Jitka Waldhauserová z jihlavského gymnázia a v kategorii starších studentů Jitka Stuchlíková z Gymnázia Chotěboř. Obě studentky pak náš kraj úspěšně reprezentovaly i v kole celostátním, když se staly jeho úspěšnými řešitelkami.

Karel Malý

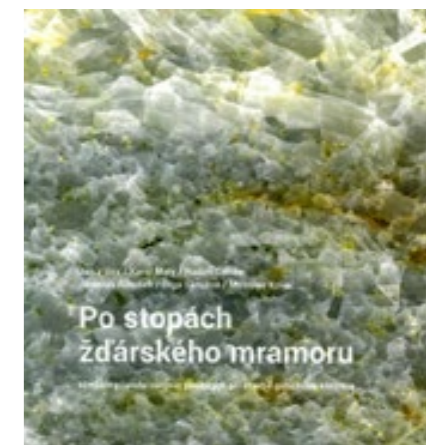

Nová kniha Po stopách žďárského mramoru

Tříletý grantový výzkumný projekt *Provenience mramoru a surovin vápenného pojiva*, na němž spolupracoval Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR a Muzeum Vysočiny Jihlava, došel svého naplnění vydáním knihy s titulem *Po stopách žďárského mramoru. Hledání původu surovin použitých při stavbě gotického kláštera*. Obrazově bohatě vybavená publikace o 137 stranách zpracovaná kolektivem šesti autorů přináší ucelené zpracování výsledků práce odborníků z řady oborů, zejména geologie, historie, dějin umění, archeologie a technologie stavebnictví.

Tematickou osou knihy je stavebně-historický výzkum objektu bývalého cisterciáckého kláštera ve Žďáře nad Sázavou a geologický a archeologický výzkum lokalit těžby a zpracování mramoru nacházejících se v okolí města. Autoři si ovšem všimli i využití mramorů na dalších historických stavbách v oblasti a pro srovnání využívali vzorků mramoru odebíraných i v mimožďárských mramorových lomech. Kniha tak představuje zdroj informací pro různé kategorie čtenářů, od laických zájemců o historii Žďáru nad Sázavou po odborníky na dějiny středověké kolonizace a klášterních staveb, památkáře, geology či experty na dokumentaci starobylých stavebních metod a dříve používaných stavebních materiálů. Jedni tak mohou v knize nalézt tipy na turistické výlety či informace o dějinách svého města a okolí, druzí zdroj informací pro srovnávací historický a stavebně-historický výzkum či podnět k diskusi o užívání různých metod a technik při výzkumu dalších historických staveb a starých zdrojů stavebních a dekorativních surovin.

Radim Gonda

Báječné Peru

Letos v červnu pořádalo naše muzeum další fotografickou výstavu s Archivním a kronikářským spolkem obce Pavlov. Kolekce snímků nazvaná Báječné Peru zavedla návštěvníky tentokrát do Jižní Ameriky. Přiblížila krajinu velhor, pouští i deštných lesů,

typické zástupce rostlinné i živočišné říše, poklidný život na venkově i hutnou atmosféru moderních měst. Autory obrázků byli zoologové jihlavského muzea Klára a Pavel Bezděčkoví a další účastníci dvou peruánských expedic uskutečněných v roce 2012.

Výstava se konala v Pavlově a vedle místních ji zhlédli i mnozí hosté tradiční pavlovské poutě a při zvláštních prohlídkách také žáci škol z Pavlova a okolí.

Klára Bezděčková

Jarní mykologická poradna

Od začátku května, jako každoročně, začala fungovat jarní mykologická poradna. Letošní počasí jarních měsíců však houbám vůbec nepřálo. Kromě toho, že byly vysoké, téměř letní teploty, bylo i velké sucho. Přesto se tu a tam nějaká ta houba objevila.

Byly to především smrže (smrž kuželovité), ale postupně během května začali lidé do poradny nosit i typicky jarní houby, jako závojenka podtrnka, čirůvka májovka, dobíhala ještě hlíva ústříčná a objevila se hlíva plicní. Později se přidaly některé druhy žampionů (žampion zápašný, ovčí, opásaný a pečárka Bernardova), muchomůrka šedivka, některé pošvatky.

Koncem května se objevily první deště a s nimi i nové druhy hub. Začaly růst holubinky, penízovky, špičky, polničky, ale i lišky a také první hříby. Z hřibů to byl především hřib kovář, ale i hřib dubový. Krom toho se objevila i jedna vzácnost. Byl jím hřib horský, který je uveden v *Červeném seznamu hub České republiky*.

Hřib horský je velice vzácný druh vyskytující se v jehličnatých, výjimečně ve smíšených lesích vyšších poloh. Je jedlý, ale vzhledem k tomu, že je právě uveden na onom seznamu, pro kuchyňskou potřebu by se neměl sbírat.

Klobouk je v mládí žlutookrový, později až hnědookrový, matný, jemně plstnatý. Pod svrchní světlou pokožkou klobouku se někdy vyskytuje tenká hnědorůžová až hnědopurpurová vrstva, dobře viditelná na řezu. Dužnina je bělavá, na řezu většinou nemodrá, jen ve výjimečných případech se mohou

objevit namodralé skvrny. Ve spodní polovině třeně se dužnina asi hodinu po rozkrojení zbarvuje růžově se zřetelným načervenalým nebo purpurovým nádechem.

Přestože činnost poradny skončila koncem června, případní zájemci o určení mohou během letních měsíců kdykoliv přinést své houby na pokladnu Muzea Vysočiny v Jihlavě.

Eva Charvátová

Projektové dny studentů jihlavského gymnázia

V průběhu měsíců dubna a května 2018 (po dvou letech) naše muzeum opět uspořádalo pro 16 studentů 1. a 2. ročníku jihlavského gymnázia archeologický program v rámci tzv. *Projektových dnů 2017/2018*, které s dvouletou periodicitou organizuje profesorka dějepisu, latiny a ruského jazyka Eva Hurychová. Projekt byl ve čtvrtek 12. dubna 2018 otevřen přednáškou

Projektových dnů 2017/2018, které s dvouletou periodicitou organizuje profesorka dějepisu, latiny a ruského jazyka Eva Hurychová. Projekt byl ve čtvrtek 12. dubna 2018 otevřen přednáškou

Obr. 1: Kresebná dokumentace základů zaniklého domu na Bradle. Foto: Marek Krutiš

Obr. 2: Použití nivelačního přístroje v terénu. Foto: Marek Krutiš

Davidu Zimoly o metodách a výsledcích archeologické práce a týž den díky příznivému počasí pokračoval za vedení Marka Krutiše terénní praxí v lokalitě „Bradelský les“. Na místě zaniklé středověké vsi Bradlo si studenti vyzkoušeli práci archeologa přímo na středověké lokalitě. Dále se věnovali dokumentaci půdorysů jednotlivých obydlí, metodě jejich zakreslení a výškovému zaměření pomocí nivelačního přístroje. Za pomoci detektoru kovů potom zjišťovali nálezy z barevných kovů a železa.

Dnes zaniklá ves Bradlo se nacházela jihovýchodně od Jihlavy, mezi obcemi Hosov a Dvorce. Protože z historických pramenů známe i jména některých obyvatel, bylo možné v osobě rychtáře Jana Holcvoğla, který zde žil koncem 14. století, přiblížit způsob života v této době. Na místě byly prezentovány povinnosti poddaných vůči vrchnosti a život v zemědělské usedlosti v průběhu roku, spojený se střídáním polních prací, jednotlivá řemesla, nutná pro zajištění předmětů běžné denní potřeby a ceny jejich výrobků nebo příjmy a výdaje poddaných

Obr. 3: Restaurování keramiky. Foto: David Zimola

hospodařících na pronajaté půdě a velikost obhospodařovaných pozemků náležejících k jednotlivým usedlostem.

Ve dnech 2. a 3. května 2018 projekt pokračoval „laboratorní částí“ v muzejních laboratořích v Helenině u Jihlavy. Tady se studenti seznámili s činnostmi souvisejícími se zpracováním poznatků z terénu a ošetřením movitých archeologických nálezů. V centru pozornosti se ocitly restaurování keramických nádob ruční modelací za pomoci sádry a dokumentace lidských kosterních pozůstatků objevených při výzkumu hřbitova u kostela sv. Jakuba Většího v Jihlavě. Další krok představovala kresebná a fotografická dokumentace restaurovaných předmětů, kterou studenti využili v „náleзовých zprávách“. Závěrečným výstupem *Projektových dnů 2017/2018* bylo několik prezentací v Power-Pointu, jež nejlepší studenti promítli na konci školního roku ostatním spolužákům.

Marek Krutiš, David Zimola

Obr. 4: Skupinové foto v heleninských laboratořích. Foto: David Zimola

Ohlédnutí za Science Café 2017/2018

Máme za sebou první akademický rok, kdy bylo naše muzeum hlavním pořadatelem Science Café v Jihlavě, a teď už snad můžeme říci, že úspěšný. Od října 2017 do května 2018 se v našem Malovaném sále, přeměněném pro tu chvíli v útulnou kavárničku, uskutečnilo osm setkání se zajímavými osobnostmi vědy. Hovořilo se o zoologii, historii, archeologii, molekulární biologii, genetice i o nejrůznějších výzkumných metodách. Zájem byl veliký a atmosféra výborná. Pravidelně se scházelo od třiceti do padesáti posluchačů a diskuze byla mnohdy tak živá, že host musel slíbit pokračování, aby ho vůbec vědění chtivé auditorium pustilo domů.

K vytvoření přátelského ovzduší přispěli velkou měrou i naši spolupracovníci. Kavárna Muzeum nám s profesionální lehkostí poskytovala baristické služby a Jihlavská astronomická společnost se zhostila role spoluorganizátora vynikajícího květnového setkání. To bylo navíc obohaceno návštěvou kolegů z hlavního koordináčního týmu *Science café* z Prahy.

Že nevíte, co to *Science Café* je? Jedná se o diskuzní večery, jejichž cílem je prolomit bariéru mezi vědci a širokou veřejností a v neformálním prostředí kaváren jim umožnit setkávání a debaty o nejnovějších výsledcích výzkumu. Projekt *Science Café* vznikl v roce 1998 ve Velké Británii a odtud se rozšířil prakticky

do celého světa. V České republice probíhá již 10 let, v současné době ve více než 20 městech. Síť *Science Café Czech Republic* zaštiťuje zapsaný spolek *Otevíráme*.

Nadcházející měsíce budou tady v Jihlavě patřit letním prázdninám, ale už teď připravujeme program na příští akademický rok. V říjnu se budeme moci těšit z dalšího společného kladení otázek a hledání odpovědí v duchu motto *Science Café*, které zní *Věda jako dobrodružství!*

PŘEHLED SCIENCE CAFÉ JIHLAVA V AKADEMICKÉM ROCE 2017/2018:

Miloš Anděra: Co je nového u našich savců?

Jana Bisová: Komoří z Wormsu, říšští svobodní páni z Dalbergu v německých a českých zemích

Petr Hrubý: Středověká krajina a středověký člověk: Případ Vysočina

Natália Martínková: Změny klimatu a infekční onemocnění statisticky

Pavel Macků: Vědecké a nevědecké přístupy k rekonstrukci historie

Michal Vopálenký: Rentgenová tomografie ve službách historických věd

Josef Pazdera: Horké novinky z přírodních věd, které přepisují učebnice

Petr Scheirich: Pozor, padající kamení!

Klára Bezděčková

Podrobnosti a novinky viz www.sciencecafe.cz
www.facebook.com/sciencecafe
pro Jihlavu též na muzeum.ji.cz

Johann Heinrich Marzy (15. 8. 1722 – 4. 1. 1801)

Mnoho předmětů zařazených do sbírek Muzea Vysočiny Jihlava je spjato s osobnostmi, které stály u zrodu muzea, pracovaly pro něj či se jakkoliv zasloužily o jeho rozvoj.

Nepřímo sem patří i Johann Heinrich Marzy, žijící dávno před založením muzea. Tento mědirytec, pedagog, archivář a hlavně historik se narodil v Jihlavě v roce 1722. Základní vzdělání získal na farní škole a poté absolvoval jezuitské gymnázium. Třicet let byl zaměstnancem jihlavského magistrátu, kde se snažil uspořádat městský archiv. Z něho čerpal údaje pro své práce, díky kterým je považován za otce jihlavské historiografie. Marzyho nejznámějším písemným dílem je německy psaná *Jihlavská kronika (Chronik der Königskreis und Bergstadt Iglau)*. Je také autorem dalších rukopisů, např. o historii tzv. městské věže farního kostela sv. Jakuba v Jihlavě nebo dějin významných jihlavských patricijských rodů. Na popud městské rady také zmapoval a zaznamenal náhrobky tehdy rušeného svatojakubského hřbitova na dnešním Jakubském náměstí.

Málokdo z jihlavanů ví, že Marzy byl ten, kdo v Jihlavě založil tradici známých havířských průvodů. Při oslavách domnělého tisíciletého výročí založení města Jihlavy v roce 1799 se Marzy rozhodl připomenout slavnou hornickou minulost Jihlavy tehdy skromným průvodem dvanácti havířků. Průvod se každoročně opakoval, během dalších desetiletí však tato tradice postupně upadala, až ji v roce 1890 obnovil nám již známější Johann Haupt.

Ale dnes nás zajímá zejména jiné Marzyho dílo. Je to malba temperou na ručním papíře, volná kopie rozměrné nástěnné malby *Přepadení Jihlavy v roce 1402* z minoritského kostela Nanebevzetí Panny Marie. Ta zaznamenává bitvu, která se odehrála za svítání 19. února roku 1402. Tehdy, pod vedením Zikmunda z Rokštejna, několik šlechticů z okolí se svými muži, pod záminkou uvěznění rytíře Heřmana z Bukové, přepadli Jihlavu. U minoritského kláštera přistavěli k hradbám žebříky a pronikli do města. Byli však brzy odhaleni a městskou stráží společně s měšťany vytlačeni po litém boji na hradbách i v klášteře zpět za hradby. V boji padlo sedm útočníků a čtyři obránci. Tato událost je zaznamenána na desce přímo na fresce i na kresbě, a to v pravém dolním rohu. Překlad německého textu zní:

„Po narození Kristově tisícčtyřistadvěleto na neděli remi-niscere o půl noci přišli nepřátelé sem do města velmi lstivě s velkou mocí a zmocnili se obou zdí a také tohoto kláštera. Tu pomohl nám Bůh a naše milá Matka Boží, že jsme nepřátele přemohli, že padali přes zdi, lámali si vaz a mnoho jich bylo zabito a zajato. Z našich čtyři padli: Hirt Hamermeister, Ulman Rudel, Chunz Wagner a Walk Pinter, Bůh buď jim milostiv a nám s nimi. Amen“.

Na počest vítězství byla v klášterním kostele Nanebevzetí Panny Marie zhotovena freska, která zachycuje jedno z nej-

starších vyobrazení města v českých zemích. Freska byla v době baroka opravována, Marzy se podílel na jejích úpravách, a to pořízením zdobeného barokního rámu a možná i některými přemalbami.

V roce 1785 bylo rozhodnuto o zakrytí fresky omítkou, neboť mohla rušit věřící při bohoslužbách. Než k tomu došlo, Marzy zhotovil volnou kopii, která je dnes ve sbírkách jihlavského muzea. Originál fresky byl odkryt až v roce 1933, takže v dnešní době si můžeme porovnat obě díla. Liší se v drobnostech. Marzyho práce je jednodušší a s nepřesnostmi, což při rozměrech papíru pouhých 44x72 cm ani jinak být nemůže. Stylizovaná a upravená kresba je ale vhodnější pro celkovou přehlednost a srozumitelnost.

Martin Kos

Presbytář kostela Nanebevzetí Panny Marie s freskou *Přepadení Jihlavy v roce 1402*

Marzyho verze události přenesená na papír v roce 1790

Nástěnná freska *Přepadení Jihlavy v roce 1402*

Setkání muzejních archeologů

Na přelomu května a června letošního roku proběhl v pořadí již XLVI. seminář archeologů z muzeí a institucí památkové péče. Pořadatelem celé akce bylo Regionální muzeum v Jílovém u Prahy. Seminář se uskutečnil pod názvem *Detektorářství ve vztahu k činnosti muzeí a památkové péče* a zúčastnilo se ho téměř 80 zájemců z řad muzejních archeologů.

Úvodní přednáška Mgr. Jana Víznera z Regionálního muzea v Jílovém byla o terénních památkách historické těžby zlata na Jílovsku a pozůstatcích kláštera na ostrově u Davle. Další referáty již souvisely s tématem semináře. Kolegové z Archeologického ústavu v Praze a Brně přiblížili účastníkům příklady možné spolupráce se zájemci o historii z řad „detektorářů“. Šlo o příspěvky Mgr. Balázse Komoróczyho, PhD., z Archeologického ústavu AV ČR – statistické zpracování detektoringu v ČR; Mgr. Jana Maříka, PhD., z Archeologického ústavu Praha – doplňky k novému návrhu památkového zákona. Zajímavý příspěvek přednesl kolega PhDr. David Vích z Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě – praktické zkušenosti ze spolupráce s detektoráři, který s nimi dlouhodobě spolupracuje. Diskuse k předneseným referátům byla velmi obsáhlá. Je zřejmé, že se jedná o problematiku, která se dotýká většiny odborné veřejnosti. Na závěr se uskutečnila prohlídka expozice muzea s odborným výkladem.

Druhý den byl ve znamení exkurzí na blízké archeologické lokality. Jako první jsme navštívili Hradištko u Davle – Sekanku. Jde o zaniklé středověké městečko z poloviny 13. stol. na os-

Obr. 1: Účastníci semináře na nádvoří Regionálního muzea v Jílovém u Prahy

trohu mezi soutokem Vltavy a Sázavy. Následovala návštěva kláštera Stětí sv. Jana Křtitele, který je známý jako Ostrovský klášter. Je to druhý nejstarší mužský klášter u nás (zal. roku 999 knížetem Boleslavem). Nalézá se na ostrově sv. Kiliána, na řece Vltavě a je zde možné spatřit pozůstatky kláštera. V roce 2017 zde byla otevřena naučná stezka, kterou připravilo Regionální muzeum v Jílovém u Prahy v rámci projektu *Ora et labora*. Další navštívenou lokalitou se staly Hrazany se známým oppidem. To vzniklo asi v 2. stol. před n. l. a osídlení zde bylo na ploše o velikosti 30 ha. V pozdější době zde bylo postaveno středověké tvrzíště Červenka a pozdně středověký hrad Ostromeč.

V rámci setkání se uskutečnila také porada oborové komise, která přijala závěrečné usnesení zejména pak doplňující připomínky k novému návrhu památkového zákona.

Závěr semináře byl věnován těžbě zlata v okolí Jílového. Navštívili jsme štoly sv. Josefa a sv. Antonína Paduánského, které jsou provozovány regionálním muzeem. Pro zájemce pak byla prohlídka dědičné štoly sv. Václava, která navazuje na těžní jámu dolu Pepř a dále na důl Bohuliby. Důlní dílo provozuje společnost MONTANIKA z. s. a prohlídka trvá téměř tři hodiny.

Marek Krutiš

Obr. 2: Kolejiště s hornickým vláčkem

Obr. 3: Šachta se zbytky těžného materiálu

Obr. 4: Zatopené hloubení ve štole sv. Václava s nedotěženou křemennou žílou

Botanický seminář AMG na Chebsku

Ve dnech 11. až 14. června 2018 jsem se zúčastnil terénního botanického semináře *Asociace muzeí a galerií (AMG)*. Letos se jeho organizace chopil kolega Mgr. Jiří Brabec z chebského muzea. Čekali nás nejzápadnější Čechy, pro nás přírodovědce ta část republiky, která je nejvíce ovlivněná Atlantikem.

Po přivítání v budově muzea, v Městském domě, který vstoupil do historie jako místo vraždy Albrechta z Valdštejna, jsme se hned vypravili na terénní exkurzi na hranice Ašského výběžku a Německa. Navštívili jsme PR Ztracený rybník, relativně malé rašeliniště s blatkovým borem a s bohatým výskytem drobné vzácné orchideje bradáčku srdčitého, který ještě ve 40. letech 20. století vzácně rostl ve Žďárských vrších. Poté jsme se přesunuli k Novému rybníku u Studánky, který je zajímavý výskytem rdestu rdesnolistého a dalších vzácnějších mokřadních rostlin.

V úterý jsme absolvovali exkurzi v Národní přírodní rezervaci Soos nedaleko Františkových Lázní, která je známá vývěry minerálních vod a oxidu uhličitého ve formě mofet. Kolem minerálních pramenů se objevuje slanomilná vegetace s řadou zajímavých druhů, z nichž asi nejvýznamnější je hadí mord malolubný. V další části rezervace je vyvinutá vegetace rašeliniště včetně blatkového boru. Bohužel borovice blatka je zde v současnosti zastoupena již asi jen dvěma stromy, ostatní borovice na lokalitě jsou pak již borovice lesní a kříženci obou těchto druhů. Obdobná situace je i na „našem“ Radostinském rašeliništi ve Žďárských vrších, kde tak mohou využít nově získané postřehy o určování těchto jehličnanů od specialisty, který nás tento den prováděl. Poté jsme mohli sledovat výsledky téměř přirozené sukcese po těžbě jílů v blízké jámě Zelená, kde se nyní vyskytuje celá řada zajímavých druhů rostlin a obojživelníků.

Během přesunů jsme si s muzejními kolegy tak jako každý rok vyměňovali zkušenosti se správami sbírek, jejich databázovou evidencí, přípravou výstav a publikací a vůbec každodenní muzejní prací. Večer jsme pozorně sledovali prezentaci kolegyně z plzeňského muzea o přípravě a realizaci velké výstavy o kořenech a vůbec podzemní přírodě, která právě v Plzni probíhá. Na její přípravě se podílelo asi 400 osob!

Středa byla vyhrazena návštěvě centrální části CHKO Slavkovský les. Ten nás přivítal svým typickým mlhavým počasím doprovázeným drobným mžéním. Pro mě osobně bylo velmi

zajímavé vrátit se na místa, na kterých jsem mapoval vegetaci krátce po ukončení VŠ studií, tedy před 18 lety. Nejdříve jsme prošli hadcové těleso Vlčího hřbetu s výskytem vzácných kapradinek sleziníku hadcového a sleziníku nepravého a endemického rožce kuřičkolistého a chrastavce rolního hadcového. Ten roste i na hadcích v NPR Ransko nedaleko Havlíčkovy Borové. Poté jsme sešli do Přírodní rezervace Mokřady pod Vlčkem, která hostí jedinečnou vegetaci slatinných pramenišť vázaných právě na podloží hadcového masivu. Řadu těch nejzajímavějších druhů však můžeme najít i na zbytcích rašelinišť Jihlavských a Žďárských vrchů. Nemohli jsme vynechat ani asi největší ikonu Slavkovského lesa, Tři křížky nad obcí Prameny, kde zrovna kvetla prha arnika, která během posledního desetiletí již na Českomoravské vrchovině vymřela. Večerní program byl ve znamení plenárního zasedání botanické komise AMG.

Na čtvrtek pro nás kolegové z chebského muzea přichystali jízdu na raftech po Ohři, o které se říká, že je to nejzajímavější česká řeka. Během plavby okolo Kynšperku nad Ohří nás tak provázeli porosty lakušníků, stulíku žlutého, šípky střelolisté a řady dalších vodních rostlin. Tuto plavbu pak místní muzejníci ještě opakovali během následného víkendu pro veřejnost. Já osobně jsem byl na vodě asi po dvaceti letech, takže úspěchem bylo i její suché přežití.

Závěrem musím poděkovat organizátorovi za pečlivé přichystání všech exkurzí včetně podkladů, domluvení ubytování a stravování. Příští rok se na nás chystají kolegyně z Nového Jičína a nedaleké Beskydy.

Jiří Juříčka

Blanokřídlí v českých zemích a na Slovensku

Jako téměř každý rok, i letos jsme se účastnili mezinárodní konference *Blanokřídlí v českých zemích a na Slovensku*. Letošní již 14. ročník se konal v Komárně a organizovala jej Katedra zoologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, Bratislavské regionálne ochrannárske združenie, BROZ a Ústav zoologie SAV Bratislava.

Po letech jsme tedy opět měli možnost navštívit jižní Slovensko nejen jako turisté, ale i jako zoologové. Na setkání se sjelo 33 účastníků z vysokých škol, výzkumných ústavů, muzeí a dalších institucí v České republice, na Slovensku a také v Norsku. První, třetí a čtvrtý den byl věnován terénním exkurzím, druhý patřil semináři. Celkem zaznělo 16 přednášek zaměřených na mravence, včely, vosy, lumky, pilatky a další skupiny blanokřídlého hmyzu.

Počasi bylo horké, teplota často přesahovala třicet stupňů, takže terénní výpravy připomínaly expedice do tropických krajů, což zejména v blízkosti vody umocňovala hojná účast komárů. Nikdo si ale nestěžoval, protože navštívená místa byla mimořádně zajímavá. Pod vedením zkušeného průvodce ze sdružení BROZ jsme navštívili např. Bokrošské a Kamenínske slanisko, Čenkovskou lesostep, Čičovské luhy, Velkolélský ostrov nebo pískovou dunu v Radvani nad Dunajom. Všechny tyto lokality patří do soustavy území evropského významu NATURA 2000 a v současné době jsou zde v rámci projektu LIFE realizována opatření vedoucí k jejich obnově a zachování.

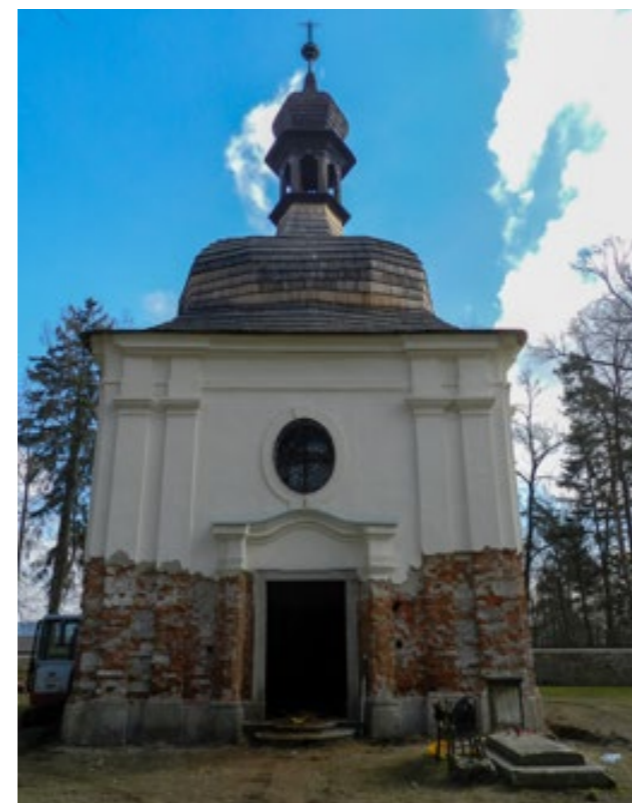
Nejen že jsme si mohli udělat představu o současném vývoji přírodovědně nejvzácnějších míst v dané oblasti a trendech v jejich ochraně, ale mnozí z nás učinili i pozoruhodné objevy. Někteří přímo na místě, další čeká příjemné překvapení teprve při zpracovávání získaných vzorků v laboratoři. Výzkum byl podmíněn výjimkou a ta nám dovoluje na vybraných lokalitách pokračovat v bádání až do konce roku 2021. Potom budou výsledky publikovány v odborné literatuře.

Seminární část byla neméně důležitá. Načerpali jsme řadu nových informací z nejrozličnějších oblastí výzkumu blanokřídlého hmyzu, seznámili se s projekty svých kolegů a měli prostor i pro prezentaci vlastní činnosti, což jsme učinili prostřednictvím dvou odborných přednášek. Jedna se týkala sbírky mravenců z pozůstatosti Vladimíra Šilhavého uložené v našem muzeu (Klára Bezděčková), druhá hnízdění mravenců v měkkých schránkách (Pavel Bezděčka). Nenahraditelnou součástí konference byly diskuzní večery, které se nesly v duchu odborných debat, výměny praktických zkušeností, identifikace vzorků a došlo i na terénní studium skupin aktivujících po setmění.

Klára Bezděčková

Kaple sv. Jana Nepomuckého v Plandrech archeologický výzkum

Obr. 1: Kaple sv. Jana Nepomuckého v Plandřech u Jihlavy. Foto: D. Zimola

V únoru a březnu 2018 provádělo archeologické oddělení MVJ ve spolupráci s Ústavem teoretické a aplikované mechaniky AV ČR – Centrem Excelence Telč archeologický výzkum barokní kaple sv. Jana Nepomuckého, která se nachází na malém návrší v katastrálním území obce Plandřech u Jihlavy (Obr. 1). Původně poutní areál nechal v letech 1735 až 1739 postavit významný jihlavský obchodník Josef Ignác Zebo von Brachfeld. Klenutá kopule kaple je vyzdobena freskou znázorňující sv. Jana Nepomuckého vstupujícího na nebesa, kterou namaloval s největší pravděpodobností Siard Nosecký (Obr. 2).

Obr. 2: Výzdoba kopule kaple. Foto: D. Zimola

Při obnově památky se podařilo pod podlahou kaple objevit cihlovou klenbu hrobky datovanou podle konstrukce do klasičistního období (obr. 3). Protože se nepodařilo nalézt vchod, byl použit endoskop s miniaturní kamerou na konci přenosného zařízení, které bylo možno malým otvorem zasunout do interiéru hrobky (obr. 4). Uvnitř se kromě jedlových větviček a zbytků pohřební výzdoby nachází zdobená plechová rakev, která nese letopočet 1815 (obr. 5).

Do hrobky byla s největší pravděpodobností uložena dědička panství Aloisia Schirndinger von Schirnding (1815–1889), dcera Emanuela Franze Schirndingera von Schirnding (1782–1833) a Aloisie Zebo von Brachfeld (1788–1817), která předčasně zemřela v době, kdy dceři byly 2 roky. V této době byl také celý

areál renovován a v roce 1826 do kaple instalován kamenný náhrobek Aloisie von Schirnding (roz. Zebo von Brachfeld) od Václava Práchnera. Tento masivní náhrobek jako jediný, i když značně poničený, přežil řádění vandalů v 50. letech 20. století. Znázorňuje dojemný výjev s andělem smrti nad sedící ženou, patrně nebohou Aloisií a malým dítětem – její dcerou, která k ní vztahuje ruce (obr. 3). Poničený obraz matky s dcerou, která se jako jediná z celkem pěti dětí dožila dospělosti, se dochoval ve sbírkách na zámku v Jaroměřicích nad Rokytnou (obr. 6).

David Zimola

Obr. 3: Pohled na odhalenou klenbu hrobky. Foto: D. Zimola

Obr. 5: Letopočet na rakvi. Foto: J. Bláha

Obr. 4: Průzkum interiéru hrobky pomocí endoskopu. Foto: D. Zimola

Obr. 6: Aloisie von Schirnding s dcerou. Foto: J. Bláha

Elektronická Encyklopedie dějin města Jihlavy v novém

K 31. prosinci 2017 skončila po pěti letech udržitelnost grantového projektu *Encyklopedie dějin města Brna*, jejíž součástí byl i modul *Jihlavsko*, představující samostatnou databázi archeologicko-historických údajů vztahujících se k Jihlavě a okolí. První jihlavská internetová encyklopedie však nezanikla, jen byla od května 2018 přesunuta na novou adresu: www.encyklopedie.ji.cz, kde kontinuálně pokračuje. V návaznosti na aktuální archeologické výzkumy zapisujeme do oddílu

archeologie nová hesla týkající se výzkumů i movitých nálezů. Do encyklopedie shromažďující historicko-archeologická data z území zahrnující okres Jihlava jsou postupně doplňována a aktualizována i hesla v ostatních oddílech: osobnosti, události, ulice, objekty, školy, stavby a areály. V encyklopedii může jakýkoliv uživatel internetu zcela jednoduše vyhledávat vzájemně propojené texty, obrazy i připojené soubory vztahující se k dějinám Jihlavska.

David Zimola

Nový projekt muzea

Naše muzeum uspělo s žádostí o finanční podporu projektu s názvem *Optimalizace péče o sbírky a prezentace sbírek v Muzeu Vysočiny Jihlava*. Projekt byl podpořen z programu IROP, celkový rozpočet je téměř 35 milionů korun (z toho představuje dotace asi 29 mil. Kč a zbytek je povinná spoluúčast, která bude pokryta s podporou zřizovatele muzea). Projekt bude fakticky zahájen na podzim 2018 a ukončen 30. června 2022.

Projekt řeší několik relativně samostatných úkolů. Nakoupeny budou pomůcky, přístroje a vybavení pro konzervování, restaurování a determinaci sbírkových předmětů. Budou to zejména mikroskopy, Ramanův mikroskop, rentgen, FTIR spektrometr, UV-VIS spektrometr, přístroj pro laserové čištění sbírkových předmětů, laboratorní přístroje a pomůcky. Pořízeno bude dále vybavení do depozitářů: mobilní i stacionární

regály, odvlhčovače a zvlhčovače, monitoring teploty a vlhkosti s dálkovým přístupem, mrazáky pro hluboké mrazení, germicidní lampy a apod. V rámci projektu bude dále rekonstruováno nebo zcela nově pořízeno elektronické zabezpečení sbírek, požární signalizace a kamerové systémy. Pro potřeby výstavní činnosti bude zakoupen panelový výstavní systém.

Zřejmě nejnáročnější součástí projektu bude digitalizace sbírkového fondu – tzn. převedení údajů o všech sbírkových předmětech do textové elektronické podoby a u vybraných sbírkových předmětů také pořízení obrazového záznamu (digitální fotografie, scan, příp. i 3D scan). Muzeum pro potřeby digitalizace zakoupí scanery, digitální fotoaparáty, 3D scanner, notebooky a HW i SW pro uložení a správu velkého objemu digitálních dat.

Karel Malý

Naše muzeum navštívil Přírodovědecký klub Brno

V sobotu 2. června 2018 jsme měli milou návštěvu. Přijeli se na nás podívat členové Přírodovědeckého klubu v Brně a poprosili o komentovanou prohlídku přírodovědných expozic. Po krátké prezentaci zaměřené zejména na historii přírodovědného oddělení našeho muzea jsme se odebrali do expozic, kde jsme se věnovali řadě témat, zejména přírodě Českomoravské vrchoviny, současné práci muzejních přírodovědců a budování našich stávajících přírodovědných expozic a depozitářů. Došlo i na některé zákulisní historky, například na osudy našich nej-

populárnějších exponátů – jelena, divočáka a vlka, postup výroby mamuta nebo na zalévání rostlin do pryskyřice. Na závěr jsme navštívili výstavu *S domečkem na zádech*, pojednávající o měkkýších Kraje Vysočina. Naši hosté se o muzeum živě zajímali, nadšení byli nejen z obsahu, ale i z interaktivní formy přírodovědných expozic a také z měkkyší výstavy. Při loučení nás ujistili, že rozhodně nejsou v našem muzeu naposledy.

Klára Bezděčková

Depozitární čas

Duben, květen, červen... v Česku padají teplotní rekordy! Meteorologové předpovídají tropické teploty doprovázené bouřkami a přívalem deště, ty však sucho nevyřeší. Kapky z občasných přeháněk se za pár hodin vypaří, skoro nic se nesačí vsáknout. Půda je do značné hloubky vyschlá, na mě zahrádce se tvoří žlutnoucí ostrůvky. A náhle změna – reportáže Davida Pika jsou plné zoufalých lidí, kterým bleskové záplavy způsobily značné škody. Jaké bude léto, lze jen těžko odhadnout.

Už v „jaroletním“ měsíci je v naší kanceláři vedro k zalknutí. Po věčných peripetiích s hledáním kompromisu – kdy a jak správně větrat, aby některou z nás neofouklo, raději volím cestu ústupu a odcházím stále častěji do starého depozitáře. Jeho tlusté zdi udržují příjemné klima leckdy lépe než moderní klimatizace. Nastal mi depozitární čas.

„Zlí“ jazykové tvrdí, že si pravidelně v toto období najímám otroky. Promiňte, když, tak už otrokyně! Já je však nazývám muzejními anděly. Pověstinou se jedná o studentky vysokých škol, které se v rámci své odborné praxe blíže seznamují s cho-

dem muzea a s prací kurátora sbírek. Jsou mladé, nadšené a pracovitě. Inventarizace a fotodokumentace nám jde pěkně od ruky.

Mnohem zdouhavější je další práce v depozitářích, a to zpracování hromadících se přírůstků, což trápí snad všechny kurátory. Metodický pokyn vydaný Ministerstvem kultury České republiky k provádění některých činností souvisejících s tvorbou sbírek a péčí o sbírky nabádá všechny kurátory, aby při akvizici měli na zřeteli, že se nejedná o pouhou činnost sběratelskou založenou na náhodné nabídce potenciálních sbírkových předmětů, ale že nové přírůstky mají být získávány podle určitého sbírkotvorného záměru. Co je pro muzeum neupotřebitelné, často je pro starší rodinným pokladem. Pak je odmítnutí velmi těžké.

Ani depozitární čas netrvá věčně. Už zbývá jenom zamést a vytřít. Snad nebudu tentokrát přivolávat kolegy k odchytu obřího pavouka, který podle nich byl jen malým drobečkem. Že by měl strach opravdu velké oči?

Ingrid Kotenová

Otevření nových expozic na hradě Roštejn

Po necelém roce a čtvrt od faktického zahájení stavebních a dalších prací se podařilo počátkem letních prázdnin 2018 otevřít první z nově upravených návštěvnických tras. Tou je trasa B, která je zasvěcena přírodě, lovcství a myslivosti a určena je doslova pro celou rodinu. Před autory, architektky i zhotoviteli stál nelehký úkol nainstalovat expozici do dvou dlouhých chodeb, ochozu hradní kaple a Botanického sálu. Využíváno bylo proto veškerých možných prostor, včetně dvojice původně pouze „náhledových“ půd nad správcovským domem, kde vzniklo jedno z největších lákadel – zvětšený model mravenišť (kterým lze procházet) a netradiční diorama nočního lesa. Celkově je Malý ochoz s půdami zasvěcen přírodě (zejména té v okolí hradu) a kromě velkého množství přírodních materiálů zaujme v jeho prostoru například i projekce běžících stop a zvěře. Návštěvník však stále pozná, že se nalézá na hradě, prostory nejsou žádným způsobem razantně měněny a navíc nově odhalují ze stavby více nežli v minulosti (například světlíky přivádějící historicky světlo do hradní kaple).

Sama kaple je pomyslnou hradní Popelkou, neboť z prostoru, který byl návštěvníkům k nahlédnutí jen z ochozu a který byl díky nabílenému oltáři poměrně nevýrazný, se probudila do krásy. Nyní polychromovaný oltář sv. Eustacha (vycházelo se z restaurátorského a archivního průzkumu) je skutečnou dominantou kaple a nově má kdokoli možnost zdarma vejít v otevírací době hradu do spodní části prostoru a posadit se do nových kostelních lavic. K dispozici je i krátká brožurka o historii kaple. To, že kaple je novým velkým lákadlem, potvrdila i v květnu proběhlá Noc kostelů, během níž hrad navštívilo na 500 osob. Pokud se týče nové expozice, ta navazuje na ochoz kaple tzv. Velkým ochozem, který je zaměřen na lovcství a myslivost. Jeho dominantním prvkem jsou stromy, které vizuálně dělí prostor a vytvářejí dojem pomyslného lesa. V ochozu je opět mnoho prvků, které je možné ozkoušet – například haptická lovecká zbraň, ornitologický dalekohled, různé druhy srsti zvířat apod. Poslední částí současného rozsahu návštěvnické trasy je Botanický sál – ten má představovat rozkvetlou louku, na které je možné jen tak lenořit, či se dozvědět něco o výmalbě na stěnách pomocí nové aplikace. Do budoucna bude ještě za sálem následovat herna, kde si zejména mladší návštěvníci budou moci utvrdit své na prohlídce nabyté znalosti. Dospělí pak budou moci zhlédnout krátkodobé tematické výstavy.

Spuštění nových expozic proběhlo na dvě části. Ve čtvrtek 28. června v rámci neformálního setkání pro osoby zainteresované v projektu a zástupce médií, o dva dny později pro širokou veřejnost. Obě akce měly myslivecký charakter a jejich organizace by nebyla možná bez pomoci zástupců časopisu *Myslivost*, který se do budoucna stane důležitým partnerem hradu pro pořádání dalších tematických akcí. Roštejn se tak po letech pomyslně vrací ke své podstatě a nejdůležitější části své historie, vždyt téměř čtyři století fungoval výlučně jako lovecký hrad! Z tohoto zaměření objektu bylo doposud prezentováno

velmi málo, nyní se však situace mění. V příští sezoně se otevře ještě nová interiérová trasa, zaměřená tentokrát na prezentaci loveckého sídla v proměnách dějin. Již nyní se těšíme na všechny letošní a budoucí návštěvníky a další vyvedené akce jako byla *Noc kostelů* nebo *Myslivecké odpoledne*.

V průběhu července čeká hrad ještě instalace malé historické výstavy do věže a několik zajímavých letních kulturních akcí, jako jsou divadla, koncerty, apod.

PODĚKOVÁNÍ

Jelikož se na vzniku nové trasy podílelo velké množství zaměstnanců muzea, pokusím se nyní alespoň o stručný výčet a vězte, že si veškeré pomoci moc vážíme! Děkuji jmenovitě (dle pořadí v muzejním telefonním seznamu):

Karlu Malému – za ředitelský dohled, nadhled, rozhled a podporu v různých jednáních a za pana preparátora.

Davidu Zimolovi – za pomoc s tvorbou brožurky do kaple a za to, že v kapli našel věž.

Jiřímu Kejvalovi a Jaroslavu Havlíčkovi – za pomoc se stěhováním, vyklízením, uklízením, přesouváním a taky za nové koše. Veronice Jurákové – za trpělivost, ochotu, krásné grafické návrhy pozvánek, pomoc s Botanickým sálem a za kočičku.

Celému ekonomickému oddělení – za to, že mhouří oči nad tím, že ne všechny podklady dodáváme díky projektu včas, a za práci, kterou s námi nyní ještě budou mít díky zavádění nového majetku.

Celému propagačnímu oddělení – za rozesílání tiskových zpráv, pozvánek a za to, že nás uhánějí, abychom naše akce stihli zařadit do muzejního kalendáře.

Silvě Čermákové – za plodnou konzultaci v počátku projektu, jelikož mnoho tehdy nadhozených nápadů se podařilo realizovat.

Kláře Bezděčkové – za pomoc s panely, texty, mravenci, expozičními boji a souboji a za psychickou podporu.

Pavlu Bezděčkové – za nádhernou entomologickou sbírku, její instalaci, panely, texty a shovívavost s pozdním dodáváním textů do MF.

Evě Charvátové – za pomoc se sušením rostlin do Botanického sálu i sbírkovými herbářovými položkami, stejně jako za pomoc s panely.

Jiřímu Juříčkovi – za trpělivost s často se měnícími informacemi ohledně instalace Botanického sálu a za to, že se nakonec sál podařilo instalovat, v neposlední řadě pak za pomoc s panely a texty.

Martinu Kosovi – za to, že je, jelikož bez něj by se tento projekt neobešel, a za to, že je kdykoli připraven přijet pomoci, fotit, nosit, číst, jednat, instalovat a že ho (na rozdíl ode mě) většinou neopouští dobrá nálada a víra, že to nějak (jakkoli) dopadne.

Ince Kotenové – za pomoc se smlouvami, podsbírkou a za energii a entuziasmus.

Sylvě Pospíchalové – za to, že je pravopisná bohyně a kontrolovala po nás všechny texty na panelech, za veškerou pomoc s instalací, organizací otevření a za podporu v těžkých dnech.

Lence Kalinové – za to, že ji máme a víme, že všechno na hradě poběží v pohodě, že se nadřela s přípravou podkladů pro Botanický sál a dalšími věcmi, že řeší ty běžné „přízemní“ záležitosti (zboží, pokladnu, doklady, apod.).

Milíně Matulové – za to, že nás vždy vyslechla, když jsme si stěžovali na náš „těžký“ úděl, a že nás nechá poplenit její deponizát pokaždé, když nám chybí něco do expozice.

Josefu Rozinkovi – za preparace, instalace, ilustrace a za to, že ještě nemá halucinace a že je s ním legrace.

Expozice samozřejmě vznikla i za podpory a díky úsilí dalších osob, jako jsou různí zainteresovaní zástupci krajského úřadu, zhotovitelských firem, architektů, TDI, BOZP, odborné veřejnosti, apod. – jejich výčet by byl v tuto chvíli velmi dlouhý, to si necháme na úplný konec projektu, jelikož zatím jsme pouze v poločase.

Kateřina Rozinková

Science Café a téměř science fiction s J. Pazderou

V podvečer 24. dubna nabídla naše kolegyně Klára Bezděčková opět pohodové setkání příznivců vědy, tentokrát s názvem Horké novinky z přírodních věd, které přepisují učebnice. Dala jsem se zlákat, protože možnost přepsat si něco ve znalostech může být někdy (často) možností si tam něco úplně nového (a aspoň na chvíli) zapsat. Jasný a poutavý výklad přednášejícího Josefa Pazdery mě udržel v pozornosti a dokonce díky zjednodušujícím příkladům a vyobrazením jsem dokázala pochopit i poměrně sofistikované výsledky třeba z výzkumu fungování neuronů nebo „škodlivosti“ Amazonského pralesa – plic planety, i když u tohoto tématu už jsem se trochu ztrácela, obzvlášť když došlo na vazbu s dotacemi do zemědělství. Není vlastně divu, protože kolem dotací do zemědělství se obvykle něco ztrácí. Také produkce metanu obrovských pasoucích se stád dobytka v Jižní Americe jsem nepovažovala za úplnou novinku, ale úpornost vědců, s jakou se v tom patlají a zjišťují, co je vlastně dobře a co špatně, jestli dobytčata zbytečně moc krkají nebo málo prdí, mě přece jen překvapila. Pazderovou doménou je genetika, a tak není divu, že tato témata slibovala záležitosti, které průměrného člověka fakt nenapadají. Začalo to výsledky výzkumu, že stresování otcové reálně mohou způsobovat mentální poškození potomků. Hrůza, i laik se vyděsí. Další příklad – umělé oplodňování kraviček funguje více než půl století, ale že k tomu není zapotřebí už ani ten býk, to je pro mě novinka. A což teprve teoretická aplikace výzkumů na člověka! Klona ovečky Dolly nebo transplantovaná děloha dceři od její matky je vlastně úplná brnkačka. I náhradní matka, čili pronajatá děloha. Ovšem pozor, překvapivě už je reálnou možností i jedno dítě dvou otců a jedné matky, jedno dítě jednoho otce a dvou

matek také. A když se přírodě trochu pomůže, lze poskládat potomka i dvěma tatínkům či dvěma maminkám – stále se mluví o potomcích vlastních! Koneckonců supervědátoři zjistili, že to jde i bez chlapa a bez ženské. Pominu-li z toho vyplývající možné problémy právní a legislativní, děsí mě zejména degradace rodinné vazby „dětí tatínka a maminky“, neb jsem v tomto směru hodně konzervativní. A tak se nemůžu nezeptat – Co na to Stvořitel? A nestačilo by třeba zůstat u tradiční metody - heterosexuální styk a pak buď jo nebo zase ne? Vědců si hluboce vážím, obzvlášť těch, kteří přispívají k tomu, aby ulehčili jakkoli hendikepovaným bytostem nést mnohdy nelehký osud a aby Země byla co nejdéle planetou příznivou k životu. Možná, že není až tak důležité, jestli naši hodněpřápekové šli z Afriky do Evropy nebo naopak. Ale je určitě dobré, že se o takových věcech můžeme snadno dočíst na internetu. Pravda, nejsou nám nabízeny s takovou vehemencí a intenzitou jako třeba téhotenství moderátorek nebo lži politiků, jež se omíláním chtějí stát pravdou, ale zdroj je snadno zapamatovatelný. Jmenuje se OSEL.cz a jeho spoluzakladatelem a stálým přispěvatelem je právě Ing. Josef Pazdera. Stejně jako zásluhu na tomto jednoduše dostupném zdroji vědeckých výsledků mnoha světových renomovaných univerzit a ústavů (v češtině a slovenštině) mu nelze upřít ani smysl pro humor a výběr opravdu atraktivních témat.

Začínáte litovat, že jste tam nebyli? Oprávněně. Tak třeba ještě někdy zase dorazí s horkými novinkami, které za čas překonají ty současné.

Sylvia Pospíchalová

Muzejní výukové programy aneb trošku statistiky...

V právě ukončeném školním roce zavítalo do jihlavského muzea na různé programy 2253 dětí, žáků a studentů – což je o 259 více než v roce předchozím. Nabízíme širokou škálu programů ze všech oborů muzejní činnosti. Lektorka Mgr. Silvie Čermáková zajišťuje programy pro děti z mateřských škol, pro žáky základních škol a pro studenty středních i vysokých škol. Interní speciální a terénní programy pak zajišťují i ostatní kolegové muzejníci.

Program pro děti z mateřských škol *Poklady stříbrné Jihlavy – poprvé v muzeu* se uskutečnil 16x a zúčastnilo se ho 283 dětí. Tradiční přednášky z cyklu *Muzeum škole* proběhly pro 1224 žáků a studentů 59x. Interních programů bylo 30 a navštívilo

je 545 žáků, mezi nejoblíbenější programy patří *Křížem králem muzeem*, *ABC archeologie*, *Svět pod námi*, *Kam horník nemůže, tam nastrčí permonika* a také *Židovské šlépěje v dějinách Jihlavska*. Dílny pro 103 dětí se uskutečnily 8x a terénní programy pro 68 dětí 5x.

Na programy do muzea přijeli žáci a studenti i z okolních obcí a měst – z Puklic, Cejle, Dušejova, Kamenice, Havlíčkova Brodu a Chotěboře. Velice potěšujícím faktem je skutečnost, že školy samotné o programy jeví zájem a hlásí se na ně z vlastní iniciativy.

Dana Oberreiterová

Hrad Roštejn, nová expozice v Botanickém sále

Muzeum Vysočiny Jihlava

- Do 25. 11.** **100 let republiky**
– očekávání, naděje a skutečnost
odraz významných přelomových událostí
20. století na Jihlavsku
- Do 12. 8.** **Tváře světa**
fotografická setkávání Michala Černého
s krásnými a zajímavými lidmi dvaceti
zemí
- Do 2. 9.** **Lucemburské opráskí**
atraktivní formou zábavného komiksu
zavítáme do historie; putovní výstava
představí šestici lucemburských
panovníků
- Do 9. 9.** **Archeologické výzkumy na Telčsku**
na výstavě se představí zajímavé
archeologické objevy na Telčsku
- 18. 8. – 30. 9.** **První představení**
– **Studio BEKANEŠŠ**
výstava prací výtvarníků Petra Bendy,
Antonína Kanty, Milana Nestrojila,
Zdeňka Šplíchala a Miroslava Štěpánka
- 21. 9. – 18. 11.** **Známky v historii Československa**
průřez filatelistickou tvorbou uplynulých
100 let

Kavárna Muzeum

- 10. 7. – 19. 8.** **Portréty z kavárny a odjinud**
jihlavští výtvarníci představují své novinky
- 21. 8. – 30. 9.** **Mahler Jihlava**
na fotografiích Jana Černa

Hrad Roštejn

Navštivte nově otevřenou
návštěvnickou trasu B
věnovanou přírodě, lovectví
a myslivosti!

Muzeum Vysočiny Jihlava, pobočka Telč

- Do 30. 9.** **Lidová malírna v Telči**
110 let od vzniku lidové malírně
v Telči představí výstava v knihovně
Univerzitního centra v Telči

**Stálé expozice pobočky muzea v Telči
se pro veřejnost uzavírají již
31. 8. 2018!**

Muzeum Vysočiny Jihlava, pobočka Třešť

- Do 30. 9.** **Cirkusový svět**
výstava sbírky cirkusových plakátů
Františka Přinesdomů přiblíží atmosféru
kdysi slavných a oblíbených cirkusů

- Do 30. 9.** **Příběhy vojáků z Velké války**
výstava mapuje osudy osmi mužů, kteří
bojovali v první světové válce

ZMĚNA PROGRAMU VYHRAZENÁ!

Muzeum Factum
8. ročník, 2/2018

čtvrtletník Muzea Vysočiny Jihlava

MK ČR E 19885
ISSN 1805-0484 (tisk)
ISSN 1805-0492 (on-line)

Vydává: Muzeum Vysočiny Jihlava,
příspěvková organizace,
Masarykovo nám. 55, 586 01 Jihlava
IČ: 00090735, muzeum.ji.cz,
muzeum@muzeum.ji.cz
tel.: 567 573 880

Redakce: Mgr. Ludmila Moržolová
(morzolova@muzeum.ji.cz),
Pavel Bezděčka
(bezdecka@muzeum.ji.cz)

Grafický návrh a DTP: Oldřich Žaluda